

Aristoteles Metafiziği Üzerine Yorumlar*

ALEXANDER OF APHRODISIAS

Çeviren

İLYAS ALTUNER

Arş. Gör. | Iğdır Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Özet: Çevirisini sunduğumuz metin, Aristoteles'in *Metafizik* eserinin Beta Kitabının ikinci kısmına aittir. Beta Kitabı, metafizik sorunlar yığınının ibarettir ve bu sorunların karakteristik yapısı, akla yatkın görünen bir tezle yine aynı derecede akla yatkın ama çelişkili olan antitezi hakkındadır. Burada bahsedilen, on beş sorundan ikincisi üzerinedir ve burada, mantığın temel ilkelerinin araştırılmasıyla tözün araştırılmasının aynı bilimin konusu olup olmadığı tartışılır. Tez: Aynı bilim her iki konuyu da araştıramaz, çünkü mantığın ilkeleri bütün disiplinler için ortaklıklar ve bu ilkeler kendilerinde açık olduklarından ve kanıtlanma kendilerine bağlı olduğundan, herhangi bir şekilde kanıtlanamazlar. Antitez: Diğer yandan, mantıksal aksiyomların bilimi tözün biliminden farklıysa, öncelikle bir karar vermek gerekir. Öyle ki, bu karar, tümel mantık ilkelerini destekleyen, bu ilkelere olduğu ve tözün olmadığı yönde olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, metafizik, töz, mantık ilkeleri, kanıtlanma, felsefi sorunlar.

* "Aporia 2", *On Aristotle's Metaphysics*, 5 vols., trans. William E. Dooley & Arthur Madigan, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1992, c. 3, s. 113-9.

Commentary on Aristotle's Metaphysics

ALEXANDER OF APHRODISIAS

Translated by

İLYAS ALTUNER

Res. Assist. | Iğdır University, Faculty of Divinity, Department of Philosophy and Religious Sciences

Abstract: The paper that we are sending its translation belongs to second chapter in Book Beta of Aristotle's *Metaphysics*. The Book Beta consist of groups metaphysical problems, and the characteristic structure of these problems is that of a plausible seeming thesis and an equally plausible but contradictory antithesis. In respect thereof, it is on second one of fifteen problems, and here it is argued whether or not the same science covers the study of basic principles of logic and the study of substance. Thesis: The same science cannot study both, because the principles of logic are common to all disciplines and cannot in any case be demonstrated, because they are self-evident and demonstration depends on them. Antithesis: On the other hand, if the science of logical axioms is different from that of substance, it is necessary to decide which has priority. This decision must favor the universal logical principles, so that it will be they and not substance.

Keywords: Aristotle, metaphysics, substance, principles of logic, demonstration, philosophical problems.

[İkinci Sorun]

[996b26] Onları göz önünde bulundurmak için bir ya da birden daha çok bilime ait olup olmadığı tartışmasının konusu olan kanıtlama ilkelerine ilişkin...

Bu, [Aristoteles'in] karşıtlar arasında yönelim olduğunu belirttiği noktaların ikincisidir. O, kanıtlama ilkeleri olan aksiyomlarla ve onun ortak görüşler dediği şeydir, çünkü Aristoteles'in kanıtladığı bütün bu şeyler, nedenler hakkında kullanılır. O çelişkiden bahsettiğinde, onları kanıtlanan bütün şeylerden çıkan ilkeler olarak adlandırdı. Aristoteles, daha sonra, bu ilkeler hakkında bilmenin, töz ve varlığın ilkeleri hakkında bilmek gibi aynı bilime ya da başka bir bilime ait olup olmadığını tartışır – böylece ilkeler hakkında birden fazla bilim olabilir, biri bu ilkeler hakkında diğeri de tözün ilkeleri hakkındadır. Eğer tözün ilkelerinin bilgisiyle kanıtlama ilkelerinin bilgisi farklı bilimlere aitseler, nedenlerle ve ilkelerle ilişkili olan hangi bilim bilgelik olarak isimlendirilmelidir?

Töz ve Kanıtlamanın İlkeleri Hakkındaki Bir Bilim Aleyhine Görüş

Aristoteles, daha sonra, bu noktada çelişkiye düşer ve aynı bilime ait olmadığı görüşünün desteklenmesinde hem önceki hem de sonraki ilkeye değinmek için aşağıdaki ilk argümanı kullanır. Eğer kanıtlanabilir bilimler, onların uygun kanıtlama nesnelileriyle aynı bağlamda, aksiyomları aynı tarzda kullanır ve eğer onlar hakkında tamamen konuşulamazsa, o zaman aynı tarzdaki aksiyomları kullanan bilimlerin hiçbiri onlardan bahsedemez. Ancak önce gelen doğrudur: Tözlerin ilkelerine ilişkin bilimin kullandığı gibi bütün bilimler aksiyomları kullanır; ve onlar hakkında bütünüyle konuşamazlar, çünkü ne geometri ne de müzik aksiyomlar hakkında konuşamaz, buna rağmen onları kullanırlar. Öyleyse sonuç doğrudur.

Yahut aşağıdaki gibi. Bütün bilimler, töze ilişkin bilimde olduğu gibi aynı tarzda aksiyomlarla ilgili olurlarsa, o zaman onlar hakkında ya bütün bilimler konuşacak ya da hiçbir bilim konuşmayacak. Fakat tamamı, bilimin yaptığı gibi aynı tarzdaki aksiyomlara ilişkindir (çünkü onların hepsi, onun yaptığı gibi, kendi uygun nesnelilerinin kanıtlanması için aksiyomları kullanır); hiçbiri onlardan

bahseden töze ilişkin bilim olmayacaktır. Ama bu şekilde olursa, o zaman aynı bilim töz ve aksiyomlarla ilgili değildir. Çünkü bu bilimin yaptığı gibi aynı tarzda onları kullanan diğer bilimlerin uygun fonksiyonu olmayan aksiyomlardan bahsederken, hiçbir aksiyomlardan bahsetmek için bu bilimin uygun fonksiyonu olamaz.

[996b35] Eğer, o zaman, herhangi bir bilime benzer tarzda, aksiyomlar hakkındaki bilgi ne olursa olsun, o bütün bilimlere ait olmayabilir...

O niçin bütün bilimlere ait değildir? Çünkü bir bilimin onun nesnesinin özsel niteliklerini kanıtlaması gerekir ve farklı nesnelere ilgili bilimler kanıtlamak için farklı şeylere sahiptirler. Çünkü o, esasen farklı nesnelere ait olan aynı nitelikler için mümkün değildir; bu, esasen bütün farklı bilimlerin her birinin nesnelere ait olan aksiyomlar için mümkün olmaması nedeniyledir. Ancak bu bir durum değilse, o zaman hiçbir bilim onları kanıtlamazdı.

Onun, tözün ilkeleri ve kanıtlamanın ilkeleri olan aksiyomlar hakkında konuşmanın bir bilime ait olmadığı görüşünün ileri sürülmesine gelince; Aristoteles “Ve aynı zamanda onların bilgisi hangi tarzda varolacak? Zira biz şimdi bile onların her birinin var olduklarını biliyoruz” (997a2-4) diyerek aksiyomların hiçbir biliminin olmadığını sonradan ileri sürer. Onun kastettiği şey şudur: Biz bir şeyin bilimsel bilgisini hem tanım hem de kanıtlama yoluyla elde ederiz. Eğer, o zaman, aksiyomların bilimi varsa, bu onların niteliklerinin bazılarıyla ilgili kanıtlamalı bir bilim olacaktır. Ancak diğer yandan, onların her biri ne ise, bütününe doğrudan belirgin-dir. Örneğin, o açıktır, bilimden uzaktır, her durumda ya tasdik ya da inkarın doğru olduğu şeydir, yahut aynı şeylere eşit olan şeylerin diğer her bir şeye eşit olduğu anlamına gelen şeydir. Çünkü bütün bilimler bunları açık olan şeyler olarak kullanır ve onları öğretmek için hiçbir bilimin yardımına ihtiyaç yoktur. Öyleyse bunların ne olduğuyla ilgili bir bilim tanımlamaya gerek olmayacaktır. Eğer, başka bir deyişle, bu şeyler hakkında bir kanıtlama ve kanıtlamalı herhangi bir bilim varsa, bütün aksiyomlar bir cins, konu olma bakımından bir doğa olacaktır ve onların hem onlara ait olan kanıtlanmış şeyler (Aristoteles onları kanıtlamanın nesnelere, öznelik-

leri olan özsel nitelikler diye adlandırır) olan özniteliklere hem de onların özsel niteliklerinin kanıtlanmış olması yoluyla (Aristoteles'in kanıtlanamaz ve yakın öncüller diye kastettiği aksiyomlar yoluyla) belli aksiyomlara sahip olmaları gerekecektir.

Aristoteles “çünkü bütün şeyler hakkında kanıtlama olması mümkündür” (997a7-8) ifadesini, “konu olma açısından hem öznitelikleri hem de aksiyomları içeren bir cinsin olması gerekecektir” (997a6-7) ifadesinin mantıksal bir sonucu olarak ele alır. Çünkü “bütün şeyler hakkında kanıtlama olması mümkündür” ifadesi bundan dolayıdır. Zira kanıtlamalar bir bilimin konusunun özsel nitelikleriyle yani Aristoteles'in öznitelikler dediği şeylerle ilgili olup bütün şeylerle yani hiçbir olası şeyle ilgili değildir. Ancak herhangi bir şeyin kanıtı için varsayılan bütün şeylerin kanıtlanması olma imkanı yoktur.

“Kanıtlanmanın bazı şeylerden, bazı şeyler hakkında ve bazı şeyler için olması zorunludur” (997a8-9) ifadesi, konu olma açısından hem öznitelikleri hem de aksiyomları içeren bir cinsin olması gerekecektir” (997a6-7) ifadesiyle bağlantılıdır. (“Bütün şeyler hakkında kanıtlama olması mümkündür” ifadesi, parantez içi ifadedir ve aksiyomlar nedeniyle söylenir.) “Bazı şeylerden” sözü, kanıtla elde edilen aksiyomları işaret eder; “bazı şeyler hakkında” sözü, bir şeyin ona ait olup olmadığının kanıtlanmış olması için, konu olan cinsleri işaret eder; “bazı şeyler için” sözü, şeylerin konuya ait olup olmadığını kanıtlamayı ya da Aristoteles'in öznitelikler dediği şeyleri işaret eder.

Eğer aksiyomlar hakkında kanıtlama varsa ve aksiyomlar “aksiyomlar yoluyla kanıtlanan bütün şeyler bir doğa için olacaktır” ifadesi gibi konu olarak bir cins ve bir doğa iseler, “böylece o, kanıtlanmış olan bütün şeylerin bir cinsinin olduğu sonucunu doğurur” (997a7-8) ifadesi, “sonucu olacaktır” ifadesine eşit olacaktır. Çünkü bütün bilimler ve kanıtlamalar, onlar için öne sürülen şeyleri aksiyomlar yoluyla kanıtlarlar ve aksiyomlar bir ve aynı doğa hakkındadırlar ve bir başkası gibi aynı doğa için varolarak bir doğanın şeylerini kanıtlamalıdırlar – çünkü kanıtlamalar özsel nitelikler içindir ve bunun esasen bir doğaya ait olan başka bir şey gibi bir ve

aynı doğanın şeyleri olması zorunludur. Aristoteles “bir cins” ifadesini bir doğanın mekanı hakkında kullanır.

Yahut anlam budur. Eğer aksiyomlar için bir bilim ve bir kanıtlama varsa, onlar için konu bakımından bir cinsin olması gerekecektir. Çünkü her kanıtlama ve her kanıtlamalı bilim belli bir cinsle ilgilidir ve her kanıtlama nesnesi belli bir cinsle aittir. Öyleyse, eğer onlar kanıtlamanın nesnelereyseler ve onlar için kanıtlamalı bir bilim varsa, bir şeye ait olarak kanıtlanan aksiyomlar da konu bakımından belli bir cinsle sahiptirler. Çünkü her kanıtlama bir cinsle yani konu bakımından bir doğaya ait olan Aristoteles’in öznitelikler dediği açıklanan şeyleri kanıtlar ve yakın ve açıklanamaz öncüllerden oluşan kanıtlama, belli aksiyomlar yoluyla yani birincil olması gereken elde edilmiş kanıtlamalar yoluyla yapılır. Çünkü [i] kanıtlanmış şeylerin aksiyomlar yoluyla kanıtlanması gerekiyor fakat aksiyomların da kanıt için konu olmaları gerekiyorsa, o zaman kanıtın sonsuza dek devam etmesi gerekecek ve böylelikle hiçbir şey kanıtlanabilir olmayacaktır; [ii] zira bütün şeyler kanıtlanabilir değildir – bu, aksiyomların kanıtlanmasının olmadığını göstermek için Aristoteles’in kullandığı bir önermedir.

Sözü edilen madde kanıtın elde edilmesi yoluyla her kanıtlama için geçerli olmalıdır, Aristoteles “kanıtlamanın bazı şeylerden olması zorunludur”, kanıtlamanın konusu olan “bir şey hakkında” ve kendi kendilerine kanıtlanmış olan “bir şey için” (997a8-9) ifadesiyle bunu açıkça belirtir. Eğer aksiyomlar konu bakımından bir cinsle sahiptirler, o zaman bir ve aynı cins kanıtlanmış şeylerin ve bütün bilimlerin şeylerinin konusu olacaktır. Çünkü bir kanıtlama elde etmek için bir şeyi yani esasen bir cinsle yani bir doğaya ait olan bir şeyi kullanan bir kimse, onu esasen ait olduğu şeyden başka bir cinsle gönderme yaparak kullanamaz. Çünkü bir kimse herhangi bir olası şey aracılığıyla herhangi bir olası şeyi kanıtlayamaz. Geometride kanıtlanmış kuramları kullanan kimse onları geometri konularının dışında herhangi bir şey hakkında asla kullanamaz, çünkü bu, onların esasen ait oldukları bu şeyler içindir; herhangi bir müzik kuramını kullanan müziğe bağlı kimse onu müzik kuramları dışında herhangi bir şey hakkında asla kullanamaz. Çünkü o, özsel

niteliklerin kanıtlamalarının elde edildiği özsel nitelikler yoluyla olur. O halde, aksiyomları kullanan kimse, onları esasen aksiyomların ait oldukları cins hakkında kullanıyor olacaktır, çünkü aksiyomlar onların kanıtlamalı bir biliminin olması nedeniyle bir cinse aittirler. Ancak bütün bilimler, kanıtladıkları şeyler hakkında kullandıkları aksiyomları kullanırlar. Öyleyse bütün bilimler konu bakımından aynı cinse sahip olacaklardır, çünkü bütün bilimler aksiyomları kullanırlar ve aksiyomlar bir cinse aittirler. Bir kanıtlamada, esasen ait olduğu cins dışında herhangi bir cins hakkında esasen bir cinse ait olan şeyleri kullanmak mümkün değildir. Ancak bütün bilimler konu bakımından aynı cinse sahipeler ve aksiyomlar yoluyla kanıtlandıkları için hepsi aynı şeyler yoluyla kanıtlanıyorsa, o zaman bütün bilimler aynı olacaktır.

Tözün ve Kanıtlamanın İlkeleri Hakkındaki Bir Bilim Lehine Görüş

[997a11] Ancak tözün ve bu şeylerin bilimi farklıysa...

Kanıtlama ilkeleri hakkında konuşmak gibi tözün ilkeleri hakkında konuşmanın aynı bilime değil farklı bir bilime ait olduğu durum lehinde konuşmaya ve farklı zeminler üzerinde aksiyomları kesinlikle kanıtlanabilir olmayan uzak bir argüman eklemeye gelince; Aristoteles, önce gelenle süreklilik kazanan bir çelişkiye düşer. Çünkü o, onların hangisinin bilgelik olduğunu, en doğru ve en kadim manasıyla hangisinin bilgelik olduğunu sorar: tözün ilkelerine ilişkin olan bilim mi, yoksa kanıtlamanın ilkelerine ilişkin olan bilim mi?

Ve bunun, aşağıda öne süreceği gibi, aksiyoma ilişkin olan bilim olduğunu söylemek makuldür. Birincil şeylere ilişkin olan bilim birincildir; aksiyomlar birincildir; o bunu aksiyomların “tümel ve bütün şeylerin ilkeleri” (997a12-3) olduklarını söylemek yoluyla kanıtlar (tümellerin altlarındaki şeylere bağlı doğuştan birincil oldukları kanıtlanmıştır ve bu tümeller aksiyomlardır: bütün şeylere ortak ve tümeldir, çünkü bütün kanıtlanan şeyler, onlar yoluyla kanıtlanırlar.) İlkeler, kimin ilkeleri olduğuna bağlı olarak birincildirler, bu nedenle aksiyomlar da aynı yolla tümeldirler. Burada safсата, aksiyomların nitelik olmadan birincil ve tümel olmalarıdır. Çünkü belirli şeylerde ortak olan kısımlar, tümelleri yoluyla pek

gerçek olamazlar; hiçbir tümel nitelik olmaksızın ve gerçek manada birincil olamaz. Öyleyse tümellere ilişkin hiçbir bilim nitelik olmaksızın ya da daha büyük saygınlık için birincil olamaz. Dahası, ilkeler aksiyomlar yoluyla kanıtlanmış değildir; çünkü ilkeler kanıtlanabilir değildir.

[997a14] Filozofun görevi aksiyomları anlamak değilse...

Onun, aksiyomları –ki ne onları kullanan bütün bilimlere aittir ne de hiçbirine- göz önünde bulundurmaya ait olduğu hakkında Aristoteles’in düştüğü çelişkiye gelince; Aristoteles burada kanıtlanan ilkeleri olan aksiyomları, araştırmanın bütün konularında gerçeği kanıtlamayı kasteden birincil gibi ele almanın filozof için makul olduğunu kanıtlar. O, bir kimsenin bunu doğru veya yanlış ele aldığını söylemenin saçma olduğunu kanıtlama yoluyla açıkça belirtir. “Onlar hakkında” (997a14) ibaresi, hangi aksiyomların kapsayıcı olduğu arasında öncüllere işaret edecektir. Çünkü öncüllerdeki doğru ve yanlışlık hakkında filozoflar dışında başka kim bahsedecektir? Nitekim, kanıtlama ve onun ilkelerinden bahsetmek sanki filozofun birincil görevi değilmiş gibi kanıtlanır, oysa bu hala filozofun görevidir. Bu düşünceler, aynı zamanda, kanıtlama hakkındaki incelemenin felsefenin bir bölümü olduğunu bir şekilde yerleştirecektir.